

REVISTA LITERARĂ

LECTURI
TAIFASURI
STĂRI DE SPIRIT

LBRIS

We know
books

APARE SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA

17

MİHAI NADIN**FORMĂM CUNOȘTINȚELE PRIN SISTEMUL DE
COMUNICARE ÎN CARE SUNTEM ANGAJAȚI**

„[...] fiind atât cât sunt de pasionat de semiotică îmi dau seama că noi formăm cunoștințele prin sistemul de comunicare în care suntem angajați. Noi formăm realitatea acestor fenomene și a descrierilor pe care le dăm, și care nu e niciodată independentă de limba în care o facem. Când formulez o chestiune, o întrebare pe care o am, în limbaj matematic, răspunsul pe care îl primesc este diferit de aceeași problemă pe care o formulez în termeni de computație, deci programare, sau în termeni de reprezentare vizuală. Diferite răspunsuri la aceeași întrebare! Și această diferență se explică prin faptul că mediul în care mă exprim influențează capacitatea mea de a înțelege ceea ce vreau să înțeleg.”

35

EDUARDO BERTI**CRED CĂ FIECARE CULTURĂ ESTE TRADUCTIBILĂ ȘI
CĂ FIECARE TRADUCERE MERITĂ EFORTUL**

„Cred că fiecare cultură este traductibilă și că fiecare traducere merită efortul. Chiar cred că da... Și mai adaug că acestea sunt lucrurile pe care ar trebui să ne bazăm dacă ne dorim cu adevărat o lume în care pacea, umanismul și înțelegerea sunt motoarele și valorile de bază. În același timp, nu îndrăznesc să spun că a traduce un autor argentinian într-o altă limbă înseamnă doar traducerea «culturii argentinieni» într-o altă limbă. În fiecare scriitor există elemente care sunt inerente culturii sale de origine, dar există și toate elementele personale și toate influențele internaționale de diferite feluri și amploare diferită (lucruri care depășesc noțiunea, oarecum limitată după părerea mea, de «literatură națională».)”

41

CARLO VECCE**M-AM ÎNDRĂGOSTIT ȘI EU DE CATERINA, AȘA CUM
AU FĂCUT ȘI CELELALTE PERSONAJE ALE CĂRȚII**

„Așadar, cum oare să nu te îndrăgostești de Caterina? Acest lucru mi s-a întâmplat și mie și a fost rațiunea principală pentru care am fost nevoit să scriu un roman și nu un eseu academic. Cum se știe, acesta e primul meu roman. Înaintea acestuia, ca profesor și cercetător, scrisesem multe alte cărți și studii academice. Dar povestea Caterinei m-a răpit întru totul. Aproape că mi-a provocat o criză. Așa este, aveți dreptate: m-am îndrăgostit și eu de Caterina, așa cum au făcut și celelalte personaje ale cărții. Iar privirea mea este privirea unui îndrăgostit. Niciun document nu menționează cum arăta Caterina, dacă era blondă sau brunetă, sau ce culoare aveau ochii ei. Doar închipuirea ne-o înfățișează astfel, sugerându-ne și că frumusețea ei i-a fost transmisă și fiului Leonardo.”

3

EDITORIAL

CULTURA URII

„Cu o competiție exacerbată, realismul politic produce efecte și în interiorul statului. Cultura care ar fi trebuit să se bazeze pe colaborare este principala sacrificată într-o lume a competiției. Ceea ce se instituie în zona de depresiune a culturii strivite de discursul urii este o cultură a urii. Această cultură a urii propune literaturi paralele. Bule ideologice. Competiții inutile, în care orice valență a încrederii instituționale este negată din start. De fapt ea derivă dintr-un realism politic păstrat în comunismul românesc și care ideologic nu s-a stins niciodată.”

6 426308 006539

EDITORIAL

3 **Cultura urii** • Adrian Lesenciuc

IN MEMORIAM'

5 **Spiritul polemic și istoria între adevăr și enigmă** • Florin Șindrilaru10 **Medalion A.I. Brumaru** • Iulian Cătălui14 **Originalitatea lirică a lui Nicolae Gâlmeanu** • Gheorghe Postelnicu

DIALOGURI LIBRIS

17 **Formăm cunoștințele prin sistemul de comunicare în care suntem angajați. Interviu cu Mihai Nadin** • *Interviu realizat de Cristian Pătrășconiu*28 **Triptic American** • Liliana Ursu

POEZIE

31 **Mirela Bălan**33 **Corina Mihai**

DIALOGURI LIBRIS

35 **Cred că fiecare cultură este traductibilă și că fiecare traducere merită efortul. Interviu cu Eduardo Berti** • *Interviu realizat de Adrian Lesenciuc*41 **M-am îndrăgostit și eu de Caterina, așa cum au făcut și celelalte personaje ale cărții. Interviu cu Carlo Vecce** • *Interviu realizat de Laurențiu-Ciprian Tudor*49 **Ion Alexandrescu - Minunea întâlnirii actorului cu spectatorul auditor!** • *Interviu realizat de Claudia Motea*

CRONICĂ LITERARĂ

55 **Cosmin Perța sau fantasticul realism al tranziției** • Rodica Bretin

ESEU

59 **Predeal, orașul punte între Prahova și Brașov** • Codruț Constantinescu61 **Sacru lui Cezar Boghici** • Cristian Muntean64 **Moștenirea cinematografică a lui David Lynch** • Alina Mușina

CRONICĂ LITERARĂ

68 **Daniela Șontică: Cântece pentru vrăbii și motoare** • Tudor Cicu71 **Iulian Cătălui: Miracolul realismului magic latinoamerican și universal** • Anca Ianchiș74 **Dumitru Opreșor: Singurătatea ajunge la toți** • Simona Ferrante

ARTISTUL PLASTIC

77 **Olimpia Coman-Sipeanu**

LITERATURA UNIVERSALĂ

81 **Norbert Paganelli** • *Traducere: Denisa Crăciun*

REDACȚIA

Director onorific:

Doru Munteanu

Redactor-șef:

Adrian Lesenciuc

Secretar de redacție:

Laurențiu-Ciprian Tudor

Redactori:Iulian Cătălui
Cristian Muntean
Anca Ianchiș**Corectură:**

Redacția

Design • Tehnoredactare:

Irinel Merlușcă

PENTRU COMENZI ȘI ABONAMENTE:

EDITURA CREATOR S.R.L.Str. Zaharia Stancu, Nr. 21A, Brașov, România
e-mail: contact@edituracreator.ro
www.edituracreator.ro
tel.: 0720 539533**LIBRĂRIA „ȘT. O. IOSIF”**Str. Mureșenilor, Nr. 14, Brașov, România
E-mail: office@libris.ro
Tel.: 0268 477799

CULTURA URII

Regretatul filosof francez André Glucksmann, aflat inițial în siajul stângii, dar repudiind ulterior marxism-leninismul și celelalte ideologii, a lansat în ultimii ani ai vieții o carte elementară pentru înțelegerea lumii actuale: *Discursul urii*, a cărei lecție fundamentală este limpede și o traversează integral. Chiar dacă în această carte accentul este pus pe cruzimea teroristă, extrapolarea concluziei este posibilă dincolo de formele extremismului care a caracterizat primii ani ai noului mileniu: a supraviețui înseamnă a supraviețui urii. Probabil că dacă ar fi trăit azi, alunecările spre extremismul iliberal i-ar fi permis să nuanțeze formele urii. În proximitatea acestui discurs al lui Glucksmann, *Cum ne construim dușmanul*, textul de dimensiuni reduse al lui Umberto Eco, ne conduce spre înțelegerea societății actuale în încercarea de supraviețuire în raport cu ura revărsată și încurajată prin rețelele sociale. Statele își construiesc dușmani și narrative convingătoare pentru cei ușor de prins în bulele ideologice ale naționalismului exagerat și propun căi de soluționare a problemelor lumii actuale: abandonul explicațiilor constructiviste ori liberaliste ale securității globale, în detrimentul unui realism politic cu rădăcini în machiavelism, caracterizat prin prevalența intereselor de putere și securitate în raport cu idealurile. Acest realism politic, în înțelesul de paradigmă a relațiilor internaționale la care aderă astăzi și regimuri totalitare, și democrații consacrate, este unul care

ADRIAN LESENCIUC REDACTOR-ȘEF

Este poet, prozator și eseist. S-a născut în Câmpulung Moldovenesc, la 21 august 1975. Este profesor universitar abilitat. A debutat editorial cu volumul de versuri *Antifilosofia* (1998). A colaborat la publicațiile *Tribuna*, *România literară*, *Steaua*, *Caiete silvane*, *Apostrof* ș.a. Din 2013 este președintele filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România, al cărui membru este din 2000. I-au fost publicate numeroase volume de versuri, studii de critică și istorie literară, precum și romane.

Pentru *Cimitirul eroilor*, a primit Premiul „Cartea Anului” la Colocviul Romanului Românesc, Alba-Iulia (2018). Romanul *Limbile vântului* a fost nominalizat la Premiile Uniunii Scriitorilor din România pe anul 2018. Romanul *Cimitirul eroilor*, tradus în franceză de Raymond Clarinard și Iulia Badea-Guéritée și publicat la Les Éditions Bleu et Jaune din Paris, a fost nominalizat la premiul Salon du livre de Chaumont. (Corint)

împinge la supraviețuirea prin ură în raport cu ura. Înțelegem din întoarcerea la realismul politic că sistemul internațional este văzut ca fiind anarhic, deși până deunăzi reglementări și organisme internaționale stabileau o ordine explicită la nivel internațional și ofereau garanții de securitate celor abia în măsură să subziste într-o lume anarhică, dar mai înțelegem că în competitivitatea propovăduită de cei care nu s-au debarasat de realismul politic nici în anii celui mai pregnant liberalism globalist, precum fostul secretar de stat american Henry Kissinger, liberalismul a rămas o utopie. În lumea urii, cea pe care o respectă ca atare și o promovează proiecțiile reacți-

vate ale realismului politic, ceea ce este mereu uitat, abandonat, exclus chiar, este faptul că valorile și principiile contribuie la înțelegerea a ceea ce este fundamental într-un univers care poate să existe dincolo de orice formă de competiție. Ceea ce e profund uman nu ține de competiția dintre actori statali (sau non-statali, în noua expunere paradigmatică a realismului politic), ci de un liant social aparent straniu în acest univers competitiv. Liantul social vital se numește *încredere* și presupune, printre alte efecte imediate, securitatea sau siguranța necesară relației. Conștiința colectivă exacerbată de realiști nu este exclusă, înlăturată, înlocuită într-un climat de încredere. Încrederea nu șterge nimic, nici măcar acel concept vag și de multe ori conducând la interpretări eronate, numit „interes național”, concept central al realismului politic, dar permite un răspuns - evident, idealist, liberalist - la teoria pesimistă a lui Hans Morgenthau și a celorlalți realiști care se raportau la ne-

cesara competiție în ceea ce privește „răul puterii”.

În condițiile în care discursul urii persistă și în care realismul politic reeșapat împinge competiția în prim-plan, ar trebui să luăm în calcul câteva aspecte care necesită a fi exploatate. Realismul politic nu distinge moral între actori, ci doar privește competiția pentru maximizarea puterii, în special la nivel interstatal. Erodând încrederea, această paradigmă a gândirii încurajează competiția în detrimentul colaborării. Cu o competiție exacerbată, realismul politic produce efecte și în interiorul statului. Cultura care ar fi trebuit să se bazeze pe colaborare este principala sacrificată într-o lume a competiției. Ceea ce se instituie în zona de depresiune a culturii strivite de discursul urii este o cultură a urii. Această cultură a urii propune literaturi paralele. Bule ideologice. Competiții inutile, în care orice valență a încrederii instituționale este negată din start. De fapt ea derivă dintr-un realism politic păstrat în comunismul românesc și care ideologie nu s-a stins niciodată. Dar aceste efecte ale unui postcomunism competitiv de coloratură realistă sunt negate tocmai de cei care proclamă un liberalism de piață în contrapondere cu un iliberalism cultural tot mai pronunțat, mai accentuat, mai profund angajat în discursul urii.

SPİRITUL POLEMIC ȘI ISTORIA ÎNTRE ADEVĂR ȘI ENIGMĂ

DORU MUNTEANU

(10 septembrie 1946 – 26 februarie 2025)

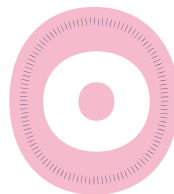
DORU MUNTEANU s-a născut la 10 septembrie 1946, în comuna Râciu de Câmpie, județul Mureș, însă copilăria și-a petrecut-o la Turda. Scriitorul a urmat cursurile Colegiului Național „Mihai Viteazul” din Turda. După absolvirea liceului, Doru Munteanu și-a continuat studiile la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, iar în 1969 s-a stabilit în Brașov. Doru Munteanu a fost președintele Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor și omniprezent în viața culturală a Brașovului. Doru Munteanu a condus Direcția de Cultură și Patrimoniu Cultural, a fost secretar-șef al Universității Transilvania, a condus instituții media, a fost directorul editurii și revistei „Astra” și, nu în ultimul rând, a predat în învățământul liceal

FLORIN ȘINDRILARU

critic și istoric literar, n.8 iunie 1942 în loc. Cislău, jud. Buzău. Membru al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Brașov. A absolvit cursurile Liceului „Andrei Șaguna” din Brașov și ale Facultății de Limba și Literatura Română din cadrul Universității București. Autor a numeroase studii critice; autor de manuale școlare.

și universitar. Premii literare: Premiul „Vetrei românești”, Brașov, 1992; Premiile Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România în 1999, 2003 și 2015; Nominalizare în 2015 la premiul Festivalului Național de Literatură FestLit Cluj-Napoca pentru romanul Secretul crucii. A publicat, printre altele: Duminica Mare, roman (1983); Vinerea neagră, roman (1986); Miercurea regală, roman, (1991); Scrisoare din America, antologie, în colaborare, (1999); Viața de la fereastră, roman, (2003, reeditat în 2012); Secretul crucii, roman (2015); Viață de împrumut, roman (2016).

trăsătură esențială ce definește creația românească a lui Doru Munteanu este subtila ei atitudine polemică, manifestată deopotrivă, subteran sau la suprafața invenției auctoriale, încă în romanul său de debut. Horațiu Apolzan, personajul central al prozei *Duminica mare* (1983), este construit și într-o (o)poziție polemică față de alte personaje – eroi dintre cei mai cunoscuți din scri-

[6] ■■■

eri literare notorii consacrate Primului Război Mondial. Horațiu Apolzan nu are filiații certe nici cu Ștefan Gheorghidiu, eroul lui Camil Petrescu - hotărât să trăiască adevărata dramă a războiului, să-i cunoască substanța reală, deloc eroică. „Eroul” lui Doru Munteanu nu se poate asocia nici imaginii lui Apostol Bologa, personajul rebrenian din *Pădurea spânzuraților* care șovăie/ pendulează între conștiința apartenenței la o nație, pe de o parte, și pe de alta rigoarea educației implementate de un regim aproape militarizat, specific administrației imperiale de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului trecut. Nu poate fi apropiat nici de Radu Comșa, eroul lui Cezar Petrescu din romanul *Întunecare*, osândit să ducă în spate povara unei deziluzii: cea a eroismului inutil și mutilator de care au parte combatanții într-un război ce pentru ei era un sacrificiu iar pentru alții o afacere profitabilă. Horațiu Apolzan este devorat de neputința înregimentării certe, făctice, pentru o cauză, și de povara ce i-o dă sentimentul inutilității. Și pasta epică a romanului de debut al lui Doru Munteanu este subtil și subiacent polemică: într-o scriere ce poate fi catalogată (și) drept roman de război lipsesc sau sunt foarte puține tocmai paginile de descriere a acestuia. Eroii lui Doru Munteanu viețuiesc de fapt la periferia lui. Pentru Horațiu Apolzan și mulți tovarăși ai săi războiul este ca un ecou ale cărui reverberații ajung până la ei: „prea trăsesem mâța de coadă bătând drumurile Rusiei”, conchide la un moment dat protagonistul, în evidentă criză de conturare a personalității.

Și al doilea roman al prozatorului, *Vinearea neagră* (1986), îmbracă la fel o haină polemică, menită să „demaște” duplicitatea politicii acelor vremi de după Războiul Prim Mondial, care a dat speranțe, dar a escamotat realitățile crude ce vor ucide speranțele. Iar politica, de pe poziții de forță (de cele mai multe ori) concepută în cancelariile mari ale Europei, a urmărit, evident sau mascat, chiar

anularea identității României - ca stat și ca națiune. Spiritul polemic al textului se întrevede (și) din poziția eului narator față de evenimente. Judecătorul de pace care este Horațiu Apolzan își impune o anumită atitudine, quasi-neutrală, asupra și în înțelegerea/ interpretarea evenimentului, însă ne invită pe noi la o poziționare activă și afectivă față de acesta. Horațiu Apolzan este, în acest roman, un **martor** al istoriei și un **depozitar** al faptului istoric, obligându-ne pe noi cititorii să îmbrăcăm cămașa de Nessus a naratorului întru cunoașterea adevărului. Subtil polemic, Horațiu Apolzan ne transferă nouă orizontul atitudinal, poziționarea interpretativă și afectivă față de eveniment. Tot un act polemic, așadar...

În această privință și Teodor Beu, protagonistul romanului *Viața de la fereastră*, este un veritabil urmaș al lui Horațiu Apolzan. Dar, aici, implicarea profesorului în nucleul epic, fie el din domeniul istoriei sau de alte esențe, este clară, tranșantă, atrăgându-ne și pe noi în actul participativ. Care cuprinde o sferă existențială mai largă. Horațiu Apolzan este un român ale cărui elemente de referință sunt sau se întorc între granițele țării. Profesorul și scriitorul Teodor Beu, personajul ordonator al ultimelor opere epice ale lui Doru Munteanu, lărgeste sfera existențială. El devine, într-un fel, un planetar și/ sau un ambasador al acesteia. Dar ambii protagoniști, și Horațiu Apolzan, și Teodor Beu, trăiesc plenar evenimentul, fie ca martori și consemnatori ai lui, fie ca participanți activi, implicați în eveniment.

Dispoziția polemică a prozei lui Doru Munteanu se manifestă cu certitudine în *Secretul crucii* (2015). La citirea volumului, prima impresie a lectorului ar fi aceea că autorul face concesii „literaturii de tramvai”. În realitate, și această carte se hrănește din subtila pastă polemică ce-i caracterizează opera. Doru Munteanu deține, printre alte atribute de marcă ce-l definesc ca prozator, un fel de „artă a lucrurilor pe dos”. Între timp, în *Viața de la fereastră* (2003)

romancierul scrie și „face” filozofie, oferindu-ne deci un roman de analiză, de introspecție, tocmai când piața de carte, care și câtă mai viețuia, gusta mai ales scrierile dominant narative și forțat „realiste”, cu mare încărcătură factică și construite dihotomic. Doru Munteanu rămâne însă un intelectual și un stilist. În penultimul său roman, *Secretul crucii*, autorul dă curs favorabil și doar în aparență direcției ce adora proza tranzitivă, polițistă și excrementală. De aceea, probabil, Doru Munteanu îmbracă narațiunea sa în haine (aproape) polițiste. Dar miza mare a *Secretului crucii* nu e evenimentul senzațional, specific în genere romanului polițist, nici afabulația bogată, nici narația alertă, ci o anume ceartă cu istoria, cea care mai mereu se dă cu cei puternici. „Eu nu spun decât lucruri care s-au petrecut și nu îmi doare decât o istorie completă a românilor. Nici una subiectivă, nici una conjuncturală, ci una adevărată. Dar din nefericire, istoria este demult un gest politic, o cronică obedientă a potențailor momentului”, afirmă romancierul undeva în paginile sale. Autorul *Secretului crucii* re-scrie însă istoria, adâncindu-i semnificațiile deja enunțate și propunând pentru evenimentul (istoric) interpretări și sensuri noi. Aceasta e adevărata semnificație a romanului. Pentru că *Secretul crucii este o șaradă în șaradă*. Scriitorul ne invită să citim cartea în această notă enigmistică, dar ne provoacă de la început să nu fim neapărat de acord cu el. Dincolo de șarade, cartea e o splendidă meditație asupra istoriei și a meandrelor ei. Și a enigmelor ei. Așa cum sunt și celelalte romane ale autorului. Iar în spatele bănuțului scriitor de roman polițist se află în realitate un scriitor calofil, cu o scriitură formată, mare iubitor de istorie, de cea adevărată, și, mai ales, cu pasiunea pentru partituri de tip polifonic.

Senzația „șaradei în șaradă” este evidentă polemic într-o încercare de alăturare – spre diferențiere – a romanului lui Doru Munteanu de cunoscutul și foarte popularul roman al lui Dan Brown, *Codul lui Da Vinci*. Sunt multe trimiteri către best-seller-ul lui Dan

Brown, dar romanul lui Doru Munteanu este impregnat de suficientă **substanță polemică** pentru a-l considera în fapt o **replică** la cunoscutul Cod. Spre exemplu, incipiturile de tipul *exordium ex abrupto*. Ele sunt caracteristice (mai) tuturor romanelor și constituie o practică recurentă în creația de gen. Apoi, „viitorii” morți, Vasile Mocanu, „păstrătorul” mason, și Jacques Saunière, custode șef al muzeului Louvre, transmit de dincolo de moarte un secret, după ce în prealabil și-au dorit o convorbire cu cineva apropiat (și cunoscător, bineînțeles...) pe tema acestui secret. Robert Langdon este profesor de simbolistică religioasă la Harvard University, autor de cărți; și Teodor Beu, este profesor de asemenea, și autor de cărți. Dar ceea ce îi apropie cel mai mult, lărgind și augmentând semnificația simbolului, este misiunea lor de **păstrători**, care implică neîndoios și sacrificiul suprem. Ei sunt iconodulii unei cauze, esențiale și în același timp vitale pentru omenire (în general). Și atunci nu persoana, individul, contează – în prim-plan trece purtătorul de simbol. Dincolo de sensurile polemice care distanțează, prin opoziție sau translare de semnificație, cele două romane, un element superior le apropie și le leagă: eroii „pozitivi” ai scrierilor apără și conservă un ideal. Până la sacrificiul suprem.

Albinosul Silas, cel care practică mortificarea trupului cu ciliciul, slujește pe cei din „Opus Dei”, iar cuvintele lui, „Roata s-a pus în mișcare”, sunt rezonante puternic, încă de la început, în textele romancierului Doru Munteanu. Amărătul Dominic 2 îl slujește la rândul lui pe Papa, și știe că „crucea aceea de lemn” trebuie să dispară. Doru Munteanu polemizează, dar știe să se și amuze. Rezultă de aici și un alt har (amintit deja) al romancierului: arta de a face, intenționat, lucrurile „pe dos”. Filiațiile pot continua... Ca și poziționările de tip polemic.

În *Secretul crucii*, eul narator Tudor e mai mult speculativ, un spirit analitic. Și mai mult: e simptomatică prestanța acestui nou tip de detectiv, care își face timp suficient și pentru gratuități rafinate, ca de exemplu surprinderea imaginii unui

liniștit târg ardelean. Pare că și gloanțele pornite din armele eroilor lui Doru Munteanu cumpănesc și cugetă puțin („o țără...”, vorba ardeleanului) înainte de a porni spre țintă. De fapt, armele lui Teodor Beu sunt mult mai sofisticate: „abilitatea intelectuală” și „logica speculativă”. Și deducția logică, sprijinită de/pe o cultură de tip enciclopedic. „Detectivul” de circumstanță Teodor Beu nici nu folosește pistolul. Bănuiesc că nici nu se pricepe. Îl folosesc alții pentru el, anihilându-se reciproc. Sau autoanihilându-se, din voia Domnului sau a voinței auctoriale. Nu detectivul merge spre evenimente sau le provoacă, ci **evenimentele vin spre el**. Teodor Beu este silit de circumstanțe să devină un discipol, și un maestru totodată, al enigmisticii de un astfel de tip, iar spiritul său analitic („logica speculativă”, cum o numește protagonistul...) se dovedește a fi pe măsură.

Acesta este, să spunem – decriptat, suportul epic de suprafață al romanului *Secretul crucii*. Fața „polițistă” a medaliei. Care, bine realizată ca scriitură de tip *policier*, este prezentată totuși de către scriitor, după cum am afirmat, într-o notă glumet-polemică. Și ea se susține cu adevărat între parametrii ei enigmistici doar datorită structurii epice de adâncime a romanului, suportului istoric al lui. Șarada de suprafață n-ar rezista fără cumulum de enigme care vin din adâncurile istoriei. Premisele pot fi considerate clare. Doru Munteanu este, cum s-a afirmat și (s)-a dovedit prin cărțile sale, un scriitor format, cu vaste resurse și potențe intelectuale, cu o experiență acumulată în timp și concretizată în miile de pagini scrise și publicate. Iar pana lui poate da la iveală oricând un roman polițist veritabil, durabil în timp și cu succes la publicul cititor. Dar, se vede, scriitorul nu-și dorește la modul serios această formă de exprimare literară. Și atunci, șarada pe care ne-o propune o folosește ca pe o mascare a adevăratelor enigme către care își îndreaptă – și ne îndreaptă – atenția: cele rămase și transmise din timpul mișcării de la 1784. Enigme ce continuă să stârneasă interesul și imaginația cititorilor, ca și (mai

ales) a istoricilor. Iar planul narativ de suprafață poate fi considerat atunci un joc abil de scriitor versat, care se amuză inteligent, superior am spune, creând false probleme. Poate și spre satisfacerea gustului devoratorilor de „literatură de tramvai”.

Succint: enigmele desfășurate în planul narativ de suprafață sunt construite abil, de către scriitor, chiar de suprafață, lăsând adevăratul conflict adevăratele enigme ale tramei epice, care sunt cu totul altele, să se deruleze pe alt palier de timp și de semnificații. [...] Crimele la care suntem martori sunt puțin inutile, puțin șarjate, autorul atribuindu-le, în deplină cunoștință de cauză, ceva teatral – o oarecare miroznă de pastişă și (implicit) de respingere a modei literare și a convenționalului. Uciderea Hildei Teutsch este un gest gratuit pe care ni-l oferă textul. Trebuia să fie omorâtă ca să i se cotrobăie prin casă? La fel cum și moartea călugărului Matei apare ca inutilă. Cât despre inscripția de pe capul tuns chilug al călugărului (*Thut Ihr Das*), trama epică nu o/ne lămurește în vreun fel. Nu interesează. Interesantă și atipică este însă moartea lui Peter Kraus: moare de infarct miocardic într-o cameră de hotel, găsindu-și sfârșitul „fără să-și ducă la îndeplinire ultimele dorințe, ducând cu el în mormânt adevărul lui despre pristornic și despre Antonia. Numărul de cont de la banca din Viena e ușor de descifrat și de memorat: 1785. El nu poate constitui o enigmă. Dar voința și inspirația auctorială îl convertesc în enigmă, ieșind astfel din tiparele consacrate ale literaturii de gen: nu numărul de cont e taina, ci caseta din banca vieneză își poate dezvălui taina prin intermediul numărului. Dar poate fi o enigmă doar îngropată sau amânată, profesorul Teodor Beu hotărând că „unele lucruri trebuie să rămână nedezlegate, pentru că așa au fost croite de la bun început.” E o portiță deschisă către alte viitoare pagini. Autorul lasă pentru moment la o parte șăgălnicia alurii enigmistice a textului, dându-ne de înțeles că oricând ne poate oferi încă o pagină de maestru al literaturii polițiste.

Toate elementele subiectului presupun și solicită trimiteri către al doilea plan narativ: planul istoric, de adâncime. Acolo se dezvoltă adevărata enigmă. Căci elementele șaradei din primul plan temporal sunt permanent și înextricabil legate de enigma pe care o dezvoltă romanul și care se derulează în planul istoric, în vremea revoluției lui Horea. Arta deosebită a autorului constă și în îmbinarea permanentă și subtilă a celor două paliere epice. „Suveica narativă”, abil mânuită, este întărită și de construcția personajelor, care au „prelungiri”, sau „trimiteri”, continui și trainice, în cealaltă epocă. Personajele configurează și constituie, condiție *sine qua non*, cea de a doua „suveică”, nicidecum complementară, ci de asemenea constitutivă, a complicatului scenariu narativ pe care îl dezvoltă romanul. Între planul actual și cel istoric sunt glisări permanente. Un du-te-vino narativ care dă o deplină savoare scriiturii. [...]

Și, credem, aici se dovedește și concretizează una din calitățile majore ale scrierii lui Doru Munteanu: doar să dai impresia că dezlegi șarade, în realitate să criptezi adevărate enigme, într-un stil calofil superb. Dar să ne împăcăm cu gândul că și Doru Munteanu, și noi, cititorii, ne chinuim să dezlegăm enigmele timpurilor trecute, apropiindu-ne astfel de adevărurile istoriei. Nu „una subiectivă, nici una conjuncturală, ci una adevărată”, cum afirmă prozatorul. Iar dacă atenția noastră asupra cărții a fost îndreptată mai ales către caracterul enigmist al ei, aceasta nu trebuie interpretată greșit; *Secretul crucii* este fără îndoială una din cele mai reușite creații scriitoricești ale autorului și ale prozei românești contemporane. Este, cum am mai afirmat, cel mai elaborat roman al prozatorului, așa cum *Viața de la fereastră* poate fi considerat prin excelență romanul unei existențe de tip plenitudinar.

Continuând aprecierile asupra operei lui Doru Munteanu, considerăm romanul *Viață de împrumut* (2016) a fi o carte de deplină maturitate artistică, menită să rămână printre cele mai valoroase

creații ale acestei perioade literare și în continuare, un adevărat condens al artei romancierului, manifestată și concretizată în celelalte proze ale sale. Structurile narative dezvoltate în textele epice anterioare se regăsesc, îmbinate și combinate, în ultimul roman al autorului. Și procedeul fasciei narative, și permanenta legătură cu istoria mai veche sau mai nouă, prin paliere epice temporale, și detașarea naratorului de eveniment în vederea promovării unei viziuni (aparent) obiective asupra acestuia, și secvențializarea materialului epic în vederea realizării, în final, a viziunii de ansamblu, dorite de autor, asupra epocii istorice sau a celei contemporane, toate se regăsesc, în mai mică sau mai mare măsură, în această ultimă scriere a lui Doru Munteanu. Prozatorul încheagă un univers românesc bogat, foarte bogat dar în același timp și unitar, cu suficiente elemente proprii care să-i confere originalitate, proprietate și identitate între producțiile de gen. Condens deci, într-un fel, al celorlalte producții epice ale autorului, volumul ultim al romancierului scoate în evidență mai ales cotele foarte înalte pe care le atinge stilul său - de o calofilie încântătoare. Scrisul lui Doru Munteanu atinge o fluidizare a sintagmei, propoziției, frazei, până la senzația unui *déjà vu*, care stabilește pur și simplu consonanța între ceea ce citește lectorul și felul în care lectorul însuși ar fi scris despre. Textul lui Doru Munteanu magnetizează și hipnotizează cititorul până la anularea - benefică - a identității acestuia. Dublul scriitor-cititor se anulează, contopindu-se/ trecând în unitatea atotstăpânitoare. Căci Doru Munteanu și-a cucerit o libertate a scrisului. Stilul lui este combinat, deschis, liber, colocvial chiar sau, dimpotrivă, cultivat. Și, mai ales, asupra textului lui Doru Munteanu veghează acea detașare calmă, ataraxică, ce conferă prozei sale o limpezime și luminozitate aurorale, ca în finalul foarte cunoscutei simfonii beethoveniene.